

T O P E L I A

Mikko Ojanen
yliopistonlehtori, musiikkitiede (ma)

Mikä musiikkitiede?

Sain uuden lukukauden lähestyessä pyynnön kommentoida musiikkitieteen roolia yhtäältä osana Helsingin yliopiston monitieteistä tutkimusympäristöä ja toisaalta suhteessa muihin kotimaisiin oppilaitoksiin, jossa musiikkitiedettä tai musiikintutkimusta opetetaan. Juuri sattuvampaan aikaan pyyntö ei olisi voinut tulla kuin nyt – hetkellä, jolloin olemme valmistautumassa uuteen lukuvuoteen ja aktiivisessa tarkastelussa on pian alkava opetus, sen sisällöt, menetelmät, tekijät, aikataulut ja niin edelleen. Erityisen ajankohtainen kysymys on myös siitä syystä, että ensi töiksemme lomien jälkeen päivitimme myös oppiaineemme kuvailutekstit Opintopolkuun, eli verkkosivustolle, josta musiikkitieteeseen tulevaisuudessa hakeutuvien oletetaan löytävän tieteenalamme ja kuvauksen

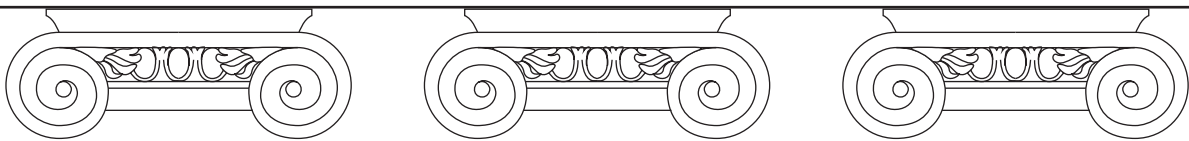
sen painopisteistä, sisällöistä ja tavoitteista.

Taannoin *Synkoopin* päätoimittajina toimineet **Konsta Harinen** ja **Taneli Rantala** kysyivät erinomaisessa *Ääniaaltoliike*-podcastsarjassaan: Miksi musiikkitiede? Käykää tutustumassa tämän kysymyksen ruodintaan podcastissa, jonka tavoitatte useammasta suoratoistopalvelusta ja muun muassa YouTubea osoitteessa: youtube.com/@aaniaaltoliike. Jätän miksi-kysymyksen toistaiseksi Ääniaaltoliikkeen harteille ja keskityn tässä lyhykäisessä uuden lukukauden tervehdyksessä vielä astetta perustavanlaatuisempaan kysymykseen: Mikä musiikkitiede? Syystä tai toisesta tämäkin kysymys on ollut edessämme toistuvasti viimeisten vuosien aikana.

Pyynnössä kuvata ja rajata meidän musiikkitiedettämme suhteessa muiden musiikkitieteisiin kysyttiin kahta asiaa. 1) Mitkä ovat meidän erityispiirteemme, toisin sanoen miten Helsingin yliopiston musiikkitiede eroaa muiden yliopistojen musiikkitieteen tutkimuksesta ja opetuksesta ja 2) millaista monitieteistä tutkimusta musiikkitieteessä tehdään tai mitkä muut tieteenalat yhdistyvät tutkimukseen?

Ytimekkäästi tiivistin, että erityispiirteitämme ovat:

- musiikin historian, estetiikan ja filosofian tutkimus,
- musiikkiteknologian tutkimus sekä
- musiikki ja kestävä yhteiskunta: aktiivinen musiikintutkimus, erityisesti feministinen musiikintutkimus ja ekomusikologia

Juuri elokuussa kiteytimme näkökulmamme Opintopolkuun puolestaan näin:

”Musiikkitiede tutkii musiikkia ja ääntä ihmisen ja yhteisöjen elämässä sekä ympäröivässä todellisuudessa. Musiikkia ja ääntä lähestytään taiteena, viestintänä, toimintana, teknologiana ja ympäristönä. Tutkimuksen keskiössä ovat musiikin kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset niin historiassa kuin nykypäivässä. Tutkimustoiminta tukee opetusta, joka kouluttaa laaja-alaisia taide- ja populaarimusiikin sekä äänellisen kulttuurin asiantuntijoita.”

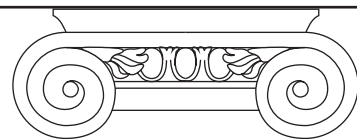
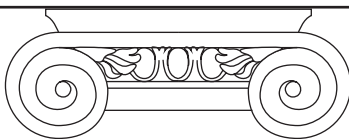
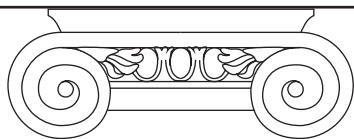
Näiden tiivistävien ranskalaisten viivojen ja yleisen kuvauksen kohdalla tekee mieli pyyhähtyä ja kysyä teiltä opiskelijoita, tiesittekö mahdollisuudesta opiskella musiikkitiedettä Helsingin yliopistossa ennen kuin haitte tänne? Miten musiikkitiede voisi jatkossa tavoittaa tulevat musiikkitieteen opiskelusta kiinnostuvat? Opintosuunnan saavutettavuuden ja näkyvyyden parissa teillä, erityisesti uusilla opiskelijoilla, on meille opintosuunnitelmia ja Opintopolku-kuvauksia päivittävillä paljon annettavaa. Ajatuksenne tähän liittyen ovat erittäin arvokkaita, ja toivomme, että voitte jakaa kokemuksenne meille. Näitä ajatuksia voi kertoa meille mielellään vaikka suoraan kasvotusten hops-ohjauksen yhteydessä tai yhteisissä tapaamisissamme, sähköpostilla tai kirjata esimerkiksi kurssipalautteisiin, kun palautetta opetuksesta ja sen suunnittelemisesta teiltä kyselemme.

Miten sitten erottaudumme muista opinahjoista, joissa musiikkitiedettä opiskellaan?

Siinä missä esimerkiksi Jyväskylässä musiikkitieteen tutkimuskohde on itse asiassa ihminen, eli ihmisille syötetään lähes mitä tahansa musiikkia ärsykkeenä ja katsotaan, miten he siihen reagoivat, meillä tutkitaan ja opetetaan itse musiikin (ja äänen) kriittistä tarkastelua.

Siinä missä Taideyliopisto ja Aalto-yliopisto kouluttavat omaa taiteellista identiteettiään etsiviä ja tarkastelevia tekijöitä (muusikot, säveltäjät, äänitaiteilijat, soitinrakentajat), me koulutamme musiikin ja äänen sekä niihin liittyvien kulttuuristen ilmiöiden ja vuorovaikutusten kriittisiä ja analyttisiä tarkastelijoita.

Tekijän ja kriittisen tarkastelijan näkökulmat eivät ole toisiaan poissulkevia, ristiriitaisia tai vastakkain asettuvia. Päinvastoin – parhaassa tapauksessa toisiaan täydentäviä. Tekijä on tyypillisesti omalla subjektiivisella minällään syvällä tuotantoprosessissa, kun taas kriittinen ja analyttinen tarkastelija näkee asian ulkopuolelta ja pyrkii ymmärtämään yksittäisen ilmiön osana laajempia rakenteita. Tekijöillä voi usein olla erilaisia, myös piilotettuja tai piiloon jääviä, toiminnan motiiveja, kun taas kriittinen tarkastelija pyrkii saattamaan tällaiset motiivit ja agendat – olivat ne poliittisia tai subjektiivisia – näkyviksi ja ymmärtämään niiden taustalla vaikuttavia syitä ja mekanismeja.

Tähän viimeiseen huomioon liittyen meillä Helsingissä on täysin ainutlaatuinen aktivistisen musiikintutkimuksen haara, joka tarkastelee musiikkia muutosvoimana. Vahvoja teemoja ja tutkimuskohteita tästä näkökulmasta ovat säveltävät naiset, historian unohtamat orkesterimusiikit, epätasa-arvon, häirinnän ja epäyhdenvertaisuuden tutkimus musiikki-instituutioissa ja yhteisöissä, musiikki osana yhteiskunnallista liikehdintää (esimerkiksi Elokapinan tutkimus) ja niin edelleen.

Kotimaisen musiikkitieteen juuret ylipäänsä ovat Helsingin yliopistossa yli 100 vuotta sitten käynnistyneessä musiikin opetuksessa. Pitkän historian lisäksi, tai ehkä juuri siitä syystä, meillä on erityisen arvokas kulttuuriperintökokoelma – erityisesti kotimaisen elektronisen ja kokeellisen musiikin saralta, ja siihen on tallentuneena myös merkittävää aineetonta kulttuuriperintöä. Musiikkitieteen yli 60-vuotias musiikintutkimuslaboratorio (UHMRL) tarjoaa ainutlaatuisen tutkimus- ja oppimisympäristön niin usealle monitieteiselle ryhmälle kuin opiskelijoille.

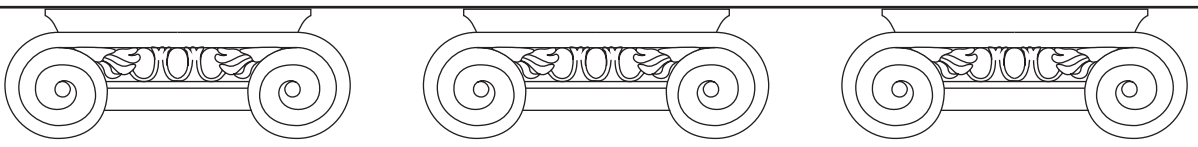
Entä ne lähialat ja yhteistyötahot?

Yksi monitieteisyyden lippulaivoista meillä Helsingissä ovat **Riitta Rainion** arkeoakustiikkahankkeet, jotka yhdistävät ennakkoluulottomasti musiikkitiedettä arkeologiaan, historiaan ja kognitiotieteeseen sekä tietokonemallinnuksiin – esimerkiksi VR-ympäristössä tarkasteltavissa oleva vuorovaikut-

teinen kivikautinen ääniympäristö. Myös akustiikka ja fonetiikka ovat lähellä meitä. Toisin sanoen me tutkimme ja opetamme musiikkia ja ääntä myös fysikaalisena ilmiönä. Tästä näkökulmasta kysymme muun muassa, mitkä kaikki asiat vaikuttavat siihen, mitä kuulemme. Jo vuosikymmenten ajan Helsingin yliopiston musiikkitieteen läheinen yhteistyökumppani on ollut myös tietojenkäsittelytiede. Muutamana viime vuonna opetuksemme ja tutkimuksemme on lähestynyt myös digitaalisia ihmistieteitä, ja erityisesti sitä, miten erilaisia laskennallisia menetelmiä sovelletaan musiikintutkimuksen itsessään monimenetelmäisiin ja -näkökulmaisiin tutkimuskohteisiin.

Muutama huomio opettajan näkökulmasta, eli miten opiskella musiikkitiedettä?

Matalimman kynnyksen keino opiskella musiikkitiedettä on *osallistua* opetukseen ja tilaisuuksiin. Kuulostaa yksinkertaiselta, mutta muutaman vuoden aikana nopeasti ja ilmeisen peruuttamattomasti muuttuneen maailmantilan vuoksi myös haasteelliselta. Opetus pyritään järjestämään lähiopetuksena. Vaikka vähän jännittäisikin, tulkaa paikan päälle, osallistukaa ja osallistukaa aktiivisesti myös keskusteluun erityisesti luennoilla ja oppiaineen järjestämissä tapahtumissa. *Doctoral and post-doctoral seminar in musicology* järjestetään vuosikellomme mukaan yleensä marraskuussa ja *Musiikkitieteen kirjakarusselli* toukokuussa. Näiden lisäksi opintosuunnassa järjestetään vuoden aikana useampia vierai-

luluentoja, väitöstilaisuuksia ja tutkimusryhmien tapaamisia. Niin ikään ikioma musiikintutkimuslaboratoriomme (UHMRL) järjestää kerran lukuvuodessa syksyllä niin kutsutun tutkimuspäivän (UHMRL Research Day) sekä avoimet ovet ja luentokonsertin (Elektrononstop Topelia) kevään päätteeksi toukokuussa. Nämä kaikki ovat kaikille avoimia tilaisuuksia, joissa opintojen muiden tapaamisten ohella saa hyvän kuvan siitä, mitä musiikkitiede Helsingin yliopistossa on. Kaikkiin näihin tapahtumiin voi myös ilmoittautua avustajaksi tai kerätä niistä opintopisteitä luentopassilla.

Lukekaa paljon. Hyvän osan opintoja voi tehdä tenttimällä kirjallisuutta. Tiedonhaun ja lukemisen merkitys korostuu seminaarityöskentelyssä – ensin kevyemmin proseminaarin ja kandidaatintyön yhteydessä, ja painavammin tutkielmaseminaarissa ja pro gradu -työtä kirjoittaessa. Vaikka mitään tarkkaa vähimmäismäärää opinnäytteiden teoreettisesta, käsitteellisestä, menetelmällisestä tai kontekstualisoivasta taustakirjallisuudesta ei ole, sitä harvoin töissä on liikaa. Vaikka yhdessä työssä ei voi – tai edes saa yrittää – selittää koko maailmaa, alati moninäkökulmaisemmassa maailmassa ja monitieteisyyttä arvostavassa akateemisessa kontekstissa näkökulmien rikkaus ja monialaiset tai laajat pohjatiedot haastavat myös jo perusopiskelijaa.

Ihmetelkää, kysykää ja kommentoikaa rohkeasti joka käänteessä. Luen, tyypillisesti kurssien jälkeen, oppimisraporteista ja luentopäiväkirjoista, kuinka lähes poikkeuksetta kuvaatte erittäin mielenkiintoisesti ja oival-

tavasti pohdintojanne omasta oppimisestanne ja oivalluksista, joita teeman jos toisenkin äärellä olette tehneet. Näitä yksin lukiessani en malta olla ajattelematta, kuinka paljon kanssaopiskelijanne olisivat saaneet pohdinnoistanne irti. Monessa raportissa nimittäin pohditaan aivan samoja kysymyksiä ja ongelmia. Kriittisen ajattelun harjoittelun ohella yksi tärkeä oppimistavoite meille kaikille voisi olla myös omien oivallusten, tiedon ja miksei myös avointen, toisin sanoen niiden kuuluisin tyhmien (joita ei siis oikeasti ole) kysymysten kysyminen julkisesti. Oman osaamisen sanoittamisen harjoittelu, siis sen sanoiksi pukeminen, minkä jo tietää tai hallitsee, mutta jonka sanoin kuvaaminen on vaikeaa, ja siitä keskusteleminen, on yksi tehokkaimmista oppimisen muodoista.

Uudet opiskelijat – lämpimästi tervetuloa ensin taiteiden tutkimuksen ja ensi vuonna niin valitessanne musiikkitieteen opintojen pariin. Vanhat opiskelijat – jos mahdollista jopa edellisiä lukuvuosia inspiroivampia keskusteluja ja tapaamisia kanssanne odottaen. Jatketaan yhdessä musiikkitieteen syvimmän olemuksen selvittelyä, jotta osaamme vastata kysymykseen: Mikä musiikkitiede? Tätä aivan varmasti meiltä kysytään taas enemmän kuin myöhemmin. Kaikille yhteisesti erinomaisen hyvää alkavaa lukuvuotta toivottaen!